

SZAMOS MARIANN

Az illúzió csodája

Mágusok járnak közöttünk, akik varázsolnak, és hozzájárulnak ahhoz, hogy a csoda megszülessen bennünk. Illúziót teremtenek számunkra, majd emberi természetünknel fogva le is leplezik előttünk ezt a káprázatot.

A zene az illúziók legvarázslatosabb, a művészetek legmegfoghatatlanabb formája. Ereje, amint hangjai a fülünkbe másznak, abban a pillanatban minden mást megsemmisít: maga a csoda, amelyet az évszázadok előrehaladtával szakavatott és mély tiszteletnek örvendő, valódi varázslók hívnak életre: zeneszerzők, karmesterek, zenészek és egész zenekarok, akik fellépéseikkel lenyűgözik a különféle helyszíneken összetételében ugyan változó, de minden másban nagyon hasonló közönséget.

Mind ez idáig a művészet megnyilvánulási formái közül a több évszázados múltra visszatekintő zeneművészet állt a legtávolabb tőlem, de nem is olyan régen, mondhatni, én is részese lettem a varázslatnak, amikor Ibert egyik szimfonikus hangversenye után a színpadon előzőleg helyet foglalók közül Valaki, a derekamon nyugtatva a kezét, azt mondta: „A zene csupán illúzió, amelyet valóságként fogadunk el.” Később ez a Valaki számomra is – mint oly sok más hajlandóságot mutató számára – megragadhatóvá tette a zene világegyetemét.

A művészetekkel való találkozásaink életünk bizonyos szakaszainak meghatározó momentumai, legyen szó ebben a megfogalmazásban akár a művészi alkotásnak a megismeréséről, akár a művész személyével való direkt kontaktusról, de mindig valaki – egy puszta név és a mögötte sejtett teremtő lélek vagy egy hús-vér ember – visz közelebb egy számunkra ismeretlen vagy még kevésbé felfedezett témá-

SZAMOS MARIANN (1988, Margitta) újságíró. A kolozsvári BBTE történelem–régészet szakán szerzett diplomát, majd a kulturális örökség védelme és kutatása területén mesteri képzésben részesült. Szakmai publikációi és közéleti-kulturális eseményekről szóló beszámolóit internetes honlapon és nyomtatott sajtóban látta napvilágot. A Reggeli Újság tudósítója.

hoz vagy területhez. Ez a bizonyos név, akit néha szerencsénk van testközelből is megismerni, egy új szempontot ad vizsgálódásainknak, rajta keresztül látjuk a művészetek egy-egy szeletét, sőt, akár az emberek által meghatározott világ egészét (a ránk gyakorolt hatás mértékétől függően), amelyet a saját elméje fényével világít meg számunkra. Ugyanakkor kétségtelenül intenzívebb lesz az Ő személyes közreműködésével megvalósuló zenei élmény, és a vissza-visszatérő, számunkra végleg hús-vér férfialakot

öltött Varázsló játékanak, a kiválasztott zenekölteménynek a befogadása. Az ismeretség ránk gyakorolt hatása következtében időről időre, az ismételt találkozások alkalmával, önkéntelenül is belefeledkezünk a mozdulataiba, de ezek csak pillanatnyi figyelmetlenségek, amelyeket egyre tisztuló, ködfelhőktől mentesedő fejjel csupán megmosolygunk, hiszen tökéletesen tisztában vagyunk vele, hogy alakja és lénye (és révedező tekintete és csöndes mosolya) pusztán közvetít, hidat nyit egy másik világba, amely lassacskán, fejlődésünkkel párhuzamosan, gyakorlott, értő és józan zenehallgatóvá válva, Őt továbbra is magába zárva, de tőle függetlenül létezik majd számunkra. Ez a kísértetként mögöttünk, mellettünk, sőt, bennünk létező hús-vér Varázsló – mint oly sokan mások, akik örökre csupán nevek, lágy vagy acélos hangok, kézmozdulatok maradnak –, valahányszor színpadra lép, és láthatjuk Őt a rivaldafényben, megteremti azt az illúziót maga körül, amely elfeledteti a hétköznapok szürkeségét, a feladatokat, a magányt. Kiragad bennünket saját valóságunkból, és mivel lélekben mi is ennek a megteremtett káprázatnak a részévé válunk elcsendesült önmagunkkal, kicsit elbizonytalanodunk. Megriaszt bennünket az előttünk kibontakozó kép, látjuk a lélegzetvételei nyomán megszülető, színekben pompázó zenét, és a zenénél is erősebben lüktet a fejünkben az Ő hivatlanul kopogtató, örökké lázas szíve, amely a miénkkel kíván együtt dobogni azokban a pillanatokban. Ott tartjuk a lecupaszított szívét a két tenyerünkben, mert Ő bizalommal odahelyezte, nekünk adta, és mi remegő kezekkel és elszorult torokkal vigyázunk rá, örökösödünk felette, miközben megijeszt bennünket a fejünkben átsuhanó gondolat, hogy talán Ő maga is mindössze illúzió. Aztán a legfelfokozottabb pillanatban újra szabályosan kezdünk lélegezni, és megnyugtatóan tudatosítjuk a számtalanszor megtapasztalt bizonyosságot: amint a játéknak vége, mindaz, amit a színpadon képvisel, egy képzelt valóság kollektív ajándéka marad, de ez a valóság igenis két lábon jár, és a színpadról lelépve, ha akarjuk, valameddig még a mienk. Az illúzió Átala örökre valósággá vált. Átala betekinthetünk a kulisszák mögé is, és megleshetjük, mi van az illúzióteremtők csoportjának színtéren túli látványa mögött. Mint amikor elkezdünk pincérnőként dolgozni abban az étteremben, ahová azelőtt csak kávé inni jártunk, és amelyet minden egyes alkalommal megcsodáltunk, mert meny-

nyezetének magasságához, finom boltíveihez, csipkézett, fémesen csillogó díszeihez és öreg, megkopottan is gyönyörű bútoraihoz fogható a városban sehol máshol nem láthatunk. Pontosan így ismerjük meg a színpadon megteremtett illúziót és mesterét is, akinek fizikai jelenléte és személye játék közben sem elhanyagolható részlet, még ha időről időre háttérbe szorul is a közösség kedvéért, és észrevétlenül belénk költözik, és örökre bennünk marad. Megismerjük az étterem elrejtett, mocskos zugait, csúnyaságait, az egyes alkalmazottak egykedvű nemtörődöm-ségét és rigolyáit, és a munkát, ami nem a tökéletesség, de legjobb esetben a minőség felé igyekszik közelíteni. Ugyanígy és mégis teljesen másképp jelen vagyunk a próbákon, figyeljük, ahogy a kompánia tagjaként játszik, és ekkor érezzük úgy először, hogy Ő is ott van, nem csupán a zenében, hanem a zene mögött is, a zenén túl, attól különállóan. A varázslat számunkra már itt elkezdődik. Nem a színpadon, nem a hivatalos, szertartásos találkozókon ismerjük fel, hanem a háttérmunka közben, az illúzió megteremtésén fáradozva. Látjuk a megfeszített munkát, a szólamok összhangjának keresését, az ejtett hibákat, de a hétköznapi ember szemé elől elrejtett titkok nem teherként, kicsinyességgént vagy nemtörődöm-séggént fedik fel magukat, hanem minden részletükben egy messze elbűvölő, fényűzéssel teli világ hajlékaiba engednek bepillantást, a varázslat tehát a színpadról lelépve sem szűnik meg, csupán átalakul.

A hangszerek és a rajtuk játszó becses ujjak és ajkak szorgos munkájának eredményeként megszülető muzsika az érzelmek teljes palettáját felkavarja, és mi hagyjuk, hogy mindezek végigvonuljanak rajtunk, mert ebben rejlik a zene hatása: felrobbantja a bennünk rejtőző érzelemaknákat, amelyekről nyugodt lelkiismerettel lép le megfáradt lelkünk. A zeneművek ismétlődnek és apróságokban változnak: azóta már tucatszor hallottam Ibert legbecsesebb darabjait, más és más művészek előadásában, más és más helyszíneken, és az újdonság élménye valamilyen módon minden egyes alkalommal megörvendeztetett. Újra és újra átéljük, végigéljük ezeket a darabokat: megborzongunk, megörülünk, lelkesedünk, és hálásak vagyunk, hogy kollektíven részesei lehettünk egy találkozásnak, amelyet változatlanul szubjektív módon éltünk át, igyekezvén megőrizni a pillanatokat – megvárva, amíg a robbanás következtében ránk rohanó, lángvörös emlékképek újra teljesen elégnak, majd hamvukba hűlnek.

A művész és a műalkotás egybeolvadó valósága – és e kettős csodakeltése – mindig egy attól különálló második valóság-

gal társul, amely nélkül elképzelhetetlen a csoda éltetése: a művészetet élvezőkével, a közönséggel. Ezek a világok tulajdonképpen átfedések nélkül épülnek egymásra – kivéve, amikor az utóbbi egyik eleme kiváltságos helyzetbe kerül, és idegenvezetőt kap egy (vagy több) Varázsló személyében –, hiszen ez a bizonyos „második-rendbeli” elem „rendes” körülmények között, kiváltságoktól mentes állapotban valójában soha, semmilyen formában nem lehet részese, csupán megfigyelője, híve és bálványozója az előbbinek. Jóllehet egyszer s mindenkorra megbizonyosodik arról, hogy csodák igenis léteznek, a csodatévők pedig köztünk járnak, és néha többel is megajándékoznak, mint játékuk varázsa vagy szellemük sármja.